

"Ett telegram från det undermedvetna"

Hur går det egentligen till att skriva en roman? Och vad går att lära ut? Det handlar i alla fall inte om att följa ett matlagningsrecept skriver författaren Valle Wigers som har gått skrivartutbildningar på Biskops Arnö. En utbildning som under hösten debatterats på kultursidorna.

Jag har precis flyttat. När mamma häromdagen besökte mig gick spisen sönder när jag skulle förbereda ugnen på min sons ännu djupfrysta lasagnes ankomst. Som alltid när någonting jag inte förstår mig på, går mig emot, kom katastrofscenariot som ett brev på posten (en liknelse som inte riktigt håller längre). *Det är bara att kasta ut den – helst genom fönstret – och skaffa en ny.*

Trist start, men enda lösningen.

Mamma försäkrade mig dock om att det inte var någon fara, men så gör ju alltid mammor. Säger att det säkert kryllar av återförsäljare för reservdelar, trots att jag senare samma kväll med sammanbitna käkar kommer googla mig fram till att a) produkten som gör min ugn omöjlig att manövrera kallas funktionsvred och b) jag vet inte ens vilken modell jag har och närmaste återförsäljare ligger i Partille.

Skrivandets alla beslut

Den här scenen hade mycket väl kunnat vara tagen ur en roman. Mamman på sitt första besök i sonens nya lägenhet, den hungriga sonsonen, den stenhårda iskalla lasagnen och den ovilliga ugnen. Rätt bra, faktiskt, när jag känner på den.

Men för att nu komma till poängen och ge min take på vad romanskrivande handlar om och varför det inte går att lära ut, åtminstone inte i den bemärkelsen som vissa kulturskribenter vill få oss att tro, så presenterar jag några varianter:

- 1) Funktionsvredet går sönder och vi börjar skratta.
- 2) Funktionsvredet går sönder och vi faller i gråt.
- 3) Funktionsvredet går sönder och vi sparkar sönder spisen.

De tre meningarna ger helt olika färdriktningar för berättelsen. Alla skriker efter karaktärsfördjupning, men förväntningarna på denna är olika. Läsaren kommer oavsett vilket att kräva en tillfredsställande lösning, för så fungerar utbytet skriva-läsa, hot och löften som författaren kastar upp i luften måste håvas in. För mig framstår den sista varianten som den absolut största utmaningen (men kanske också som den mest spännande).

Romanskrivande består av mängder av beslut likt ovan. Vad som händer är totalt underordnat hur karaktärerna reagerar på det som händer. Det är därför det inte går att lära ut ett visst slags skrivande, kalla det stil, eftersom berättelser tenderar att få ett eget liv och kräva sin egen fortsättning snabbare än man kan ana. Ett eget unikt textuniversum uppstår, scener avlöser varandra i ett ständigt böljande växelspel mellan förväntningar och utfall.

Vad går att lära ut?

Vissa hantverksgrepp är oundgängliga, absolut, jag rekommenderar aspirerande författare att sluka dessa med hull och hår. Och alla former av skrivarutbildningar och novelltävlingar är en ynnest, främst eftersom de förmedlar budskapet att det är okej att ta sitt skrivande på så pass stort allvar. Ett visst mått av hybris krävs sannolikt för att våga glänta på dörren till drömmen om att bli publicerad. Det var den viktigaste erfarenheten jag gjorde på Biskops Arnö. I efterhand kunde jag konstatera att mina klasskamrater och jag var mer olika när vi tog farväl än när vi började. Det sista vi ville var att skriva som varandra.

Att tro att det skulle gå att lära ut en ["avskalad Carverprosa"](#), [för att snudda vid debatten](#) om denna skola, är förrädisk. Litteratur är inte matlagingsrecept (om det

inte är en bok om just det) och, för att uttrycka det med George Saunders, som skrivit [den bästa boken som finns om skrivande](#), så är det en illusion att tro att författaren har något som han eller hon "vill uttrycka", och sedan bara gör det. Föreställningen att konst handlar om att ha en klar och tydlig avsikt och att sedan med självförtroende genomföra den stämmer inte, den faktiska processen är betydligt mer mystisk (och bökig).

En av mina ytterligare favoritbeskrivningar av skrivandets praktik kommer från den brittiska författaren Martin Amis. Enligt honom uppstår den första kreativa gnistan i form av ett ["telegram från det undermedvetna"](#).

Romaner börjar inte med ett beslut vilket många tror, utan ett pulserande eller en rysning, det är en bit skönlitteratur som pockar på din uppmärksamhet. Känslan är omisskännlig, det är snarare som om uppslaget har valt dig än tvärtom.

Avsikter och rollen det undermedvetna spelar

I min senaste roman [Dit antiloper kommer för att dricka](#), som jag skrivit tillsammans med **Peo Bengtsson**, var startskottet en kvinnlig huvudperson (Kirsten) och en plats (Bali).

Det var i princip allt vi visste. Alltså egentligen ingenting, eller åtminstone väldigt lite för 250 sidor prosa. Via våra tangentbord i Stockholm respektive Göteborg började Kirstens person och hennes små och stora val ta form och stiga fram ur vårt undermedvetna. Efter ett tag insåg vi att hon var fångad i patriarkala strukturer präglade av lögnar och våldsbenägenhet. Hur var det egentligen att som kvinna navigera i detta helvete?

När fiktionen gör entré tar sträng logik och verklighetsanspråk farväl. Det är en härlig erfarenhet att se en annan värld skapas. Utan några som helst krav på sig att vara giltig i betydelsen sann, allt den behöver vara är sann mot sig själv, för annars tappar läsaren intresset.

Skrivande är (gudskelov) inte en spis som kräver sitt funktionsvred för att le igen, utan en syssla som öppnar upp för hundratals vägval. Som författare är vår förhoppning att vi lyckas välja rätt. För att göra det måste vi våga oss ut på utflykter till det undermedvetnas rike, dit ingen skrivarkurs i världen hittar.

Text: Valle Wigers

Foto: Unsplash, Etienne Girardet

Det här är [mitt fjärde bidrag för Socialpolitik](#). Det var min pappa, [Kjell Wigers](#), som tipsade om tidningen, som [han själv också skrivit för](#). Sedan gnistan till den här texten tändes och den efter några vändor fann sin slutgiltiga form, har pappas penna tystnat. Jag saknar den enormt, precis som hans varma kärleksfulla röst, alla samtal som inte längre kommer äga rum. Så den här texten är till dig pappa. Och också till dig Mia, med mycket kärlek i denna tid av sorg och tomhet.

Valle Wigers är författare. Hans och Peo Bengtssons bok *Dit Antiloper kommer för att dricka* släpptes på Lava Förlag den 22 november.